

Υπόθεση C-744/23 [Zlakov] ⁱ

Αίτηση προδικαστικής απόφασης

Ημερομηνία κατάθεσης:

1η Δεκεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Sofiyski rayonen sad (Βουλγαρία)

Ημερομηνία της απόφασης του αιτούντος δικαστηρίου:

29 Νοεμβρίου 2023

Ενάγων:

T.P.T.

Εναγομένη:

„Financial Bulgaria“ EOOD

ΔΙΑΤΑΞΗ

Αριθ. 42767

Σόφια, 29 Νοεμβρίου 2023

SOFIYSKI RAYONEN SAD (περιφερειακό δικαστήριο Σόφιας, Βουλγαρία)

... [παραλειπόμενα] [δικαστικός σχηματισμός του αιτούντος δικαστηρίου]

για την έκδοση απόφασης στην ... [παραλειπόμενα] της αστικής υπόθεσης αριθ. 20221110142769 σύμφωνα με τον κατάλογο του αιτούντος δικαστηρίου για το 2022

... [παραλειπόμενα] [επανάληψη]

έλαβε υπόψη τα εξής:

ⁱ Η ονομασία που έχει δοθεί στην παρούσα υπόθεση είναι πλασματική. Δεν αντιστοιχεί στο πραγματικό όνομα κανενός διαδίκου.

- 1 Η διαδικασία διέπεται από το άρθρο 267, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, και το κεφάλαιο 55 του *Grazhdanski protsesualen kodeks* (βουλγαρικού κώδικα πολιτικής δικονομίας, στο εξής: **GPΚ**) (αίτηση προδικαστικής αποφάσεως) σε συνδυασμό με το άρθρο 248 του **GPΚ** (μεταρρύθμιση της απόφασης ως προς τα δικαστικά έξοδα).
- 2 Η διαδικασία κινήθηκε κατόπιν αιτήσεως με αριθμό καταχώρισης [παραλειπόμενα] με ημερομηνία 13 Οκτωβρίου 2023 της μονοπρόσωπης δικηγορικής εταιρίας «Dimitar Milev», Σόφια, ... [παραλειπόμενα], με την οποία [ο δικαστικός πληρεξούσιος του ενάγοντος] ζητεί τη μεταρρύθμιση της απόφασης ως προς τα δικαστικά έξοδα. Υποστηρίζει ότι το αιτούν δικαστήριο εσφαλμένως του επιδίκασε τα έξοδα για τη δικηγορική αμοιβή χωρίς φόρο προστιθέμενης αξίας (στο εξής: **ΦΠΑ**). Η αμοιβή του δικηγόρου υπόκειται σε **ΦΠΑ**. Ο δικηγόρος προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία για την εγγραφή του στο μητρώο **ΦΠΑ**.
- 3 Η εναγομένη «Financial Bulgaria» EOOD, ... [παραλειπόμενα] αντικρούει την ως άνω αίτηση υποστηρίζοντας ότι είναι αβάσιμο. Επικαλείται τη νομολογία [απόφαση 917/02.05.2023 του *Varhoven kasatsionen sad* (Ανώτατου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Βουλγαρία, στο εξής: **VKS**) στην αστική υπόθεση αριθ. 1323/2023], σύμφωνα με την οποία ... [παραλειπόμενα] δεν οφείλεται **ΦΠΑ** επί της αμοιβής για τη δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών σύμφωνα με το άρθρο 38 του *Zakon za advokaturata* (βουλγαρικού νόμου περί δικηγόρων, στο εξής: **ΖΑ**).
- 4 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά το ζήτημα αν οφείλεται **ΦΠΑ** επί της δικηγορικής αμοιβής για δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν υπό τις προϋποθέσεις δωρεάν παροχής νομικών υπηρεσιών, ποιο πρόσωπο είναι υποκείμενο στον φόρο και ποιος πρέπει να καταβάλει τον φόρο. Για το αιτούν δικαστήριο δεν είναι σαφές αν η δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών υπόκειται σε **ΦΠΑ**.

ΔΙΑΔΙΚΟΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΚΗΣ

- 5 Ενάγων: **Τ.Ρ.Τ.**, μοναδικός αριθμός προσωπικής ταυτότητας ... [παραλειπόμενα], Σόφια, ... [παραλειπόμενα] εκπροσωπούμενος από τον πληρεξούσιο, τη μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία «Dimitar Milev» ... [παραλειπόμενα] [διεύθυνση του δικαστικού πληρεξουσίου].
- 6 **Εναγομένη:** «Financial Bulgaria» EOOD, μοναδικός κωδικός ταυτοποίησης ... [παραλειπόμενα], Σόφια ... [παραλειπόμενα] [στοιχεία της εναγομένης και του δικαστικού πληρεξουσίου της].

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

- 7 Η διαδικασία κινήθηκε κατόπιν αγωγής που άσκησε ο ενάγων κατά της εναγομένης με αίτημα να αναγνωρισθεί η ακυρότητα της σύμβασης εγγύησης που συνήφθη μεταξύ των διαδίκων στο πλαίσιο συμβάσεως καταναλωτικής πίστεως.

- 8 Ο ενάγων εκπροσωπείται από τη μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία «Dimitar Milev» –adv. Dimitar Milev («Dimitar Milev» –δικηγόρος Dimitar Milev). Σύμφωνα με το προσκομισθέν πληρεξούσιο και τη σύμβαση με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις, οι νομικές υπηρεσίες παρέχονται δωρεάν στον πελάτη, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 38, παράγραφος 1, σημείο 2, του ΖΑ, η οποία επιτρέπει στον δικηγόρο να παρέχει δωρεάν νομικές υπηρεσίες σε πρόσωπα που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες.
- 9 Η εναγομένη εκπροσωπείται από νομικό σύμβουλο.
- 10 Ο ενάγων μέσω του δικαστικού πληρεξουσίου του, της μονοπρόσωπης δικηγορικής εταιρείας «Dimitar Milev» –adv. Dimitar Milev, ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να του επιδικάσει δικηγορική αμοιβή συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ. Ο δικηγόρος προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία για την εγγραφή του στο μητρώο σύμφωνα με τον νόμο περί ΦΠΑ (ZDDS).
- 11 Με την υπ' αριθ. 13461/03.08.2023 απόφαση στην αστική υπόθεση αριθ. 20221110142769 του καταλόγου για το 2022, το Sofiyski rayonen sad (περιφερειακό δικαστήριο Σόφιας, Βουλγαρία) έκανε δεκτή την αγωγή. Αναφερόμενο στη Naredba № 1 ot 9 yuli 2004 g. za minimalnite razmeri na advokatskite vaznagrazhdenia (κανονιστική απόφαση αριθ. 1 της 9ης Ιουλίου 2004, περί ελάχιστων δικηγορικών αμοιβών, στο εξής: NMRAV) το αιτούν δικαστήριο έκρινε ότι η ελάχιστη αμοιβή του δικηγόρου για οικονομικό αντικείμενο 185,52 λέβα (BGN) (αξία σύμβασης) ανέρχεται σε 400,00 λέβα (BGN). Δεδομένου ότι ο ενάγων εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο υπό τις προϋποθέσεις δωρεάν παροχής νομικών υπηρεσιών, το αιτούν δικαστήριο υποχρέωσε την εναγομένη να καταβάλει το ποσό των 400,00 BGN χωρίς ΦΠΑ όχι στον διάδικο, αλλά απευθείας στη μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία «Dimitar Milev» –adv. Dimitar Milev.
- 12 Η απόφαση δεν προσβλήθηκε και κατέστη αμετάκλητη στις 25 Σεπτεμβρίου 2023.
- 13 Η αίτηση (η επίδικη με αριθμό καταχώρισης [παραλειπόμενα] /13 Οκτωβρίου 2023) του δικαστικού πληρεξουσίου του ενάγοντος, της μονοπρόσωπης δικηγορικής εταιρείας «Dimitar Milev» –adv. Dimitar Milev, με την οποία ζητείται η μεταρρύθμιση της απόφασης ως προς τα δικαστικά έξοδα, υποβλήθηκε εντός της προθεσμίας άσκησης ενδίκων μέσων. Με την αίτηση ζητείται από το αιτούν δικαστήριο να επιδικάσει ΦΠΑ επί του ποσού των 400,00 [BGN] ύψους 80 BGN (με φορολογικό συντελεστή 20 % επί της φορολογικής βάσεως των 400,00 BGN).
- 14 Η εναγομένη αντικρούει την αίτηση υποστηρίζοντας ότι το αιτούν δικαστήριο δεν πρέπει να επιδικάσει ΦΠΑ επί της αμοιβής, δεδομένου ότι οι νομικές υπηρεσίες παρασχέθηκαν δωρεάν. Επικαλείται τη νομολογία.

ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

1. GRAZHDANSKI PROTSESUALEN KODEKS (βουλγαρικός κώδικας πολιτικής δικονομίας)

15 Απόφαση για τα δικαστικά έξοδα

Άρθρο 78. 1. Ο εναγόμενος φέρει τα καταβληθέντα από τον ενάγοντα τέλη, έξοδα και δικηγορικές αμοιβές, αν ο ενάγων εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο, κατά το μέτρο της αποδοχής του αιτήματος της αγωγής.

16 Μεταρρύθμιση της απόφασης ως προς τα δικαστικά έξοδα

Άρθρο 248. 1. Εντός της προθεσμίας άσκησης ενδίκων μέσων ή εντός ενός μηνός από τη δημοσίευση της απόφασης, σε περίπτωση απόφασης που δεν μπορεί να προσβληθεί με ένδικα μέσα, το δικαστήριο μπορεί, κατόπιν αιτήσεως διαδίκου, να συμπληρώσει ή να μεταρρυθμίσει την απόφαση ως προς τα δικαστικά έξοδα.

2. Το δικαστήριο ενημερώνει τον αντίδικο για την αιτούμενη συμπλήρωση ή μεταρρύθμιση και τη δυνατότητα υποβολής παρατηρήσεων εντός μίας εβδομάδας.

3. Η απόφαση σχετικά με τα δικαστικά έξοδα λαμβάνεται σε μη δημόσια συνεδρίαση και επιδίδεται στους διαδίκους. Για την προσβολή της ισχύουν οι διατάξεις για την προσβολή της απόφασης.

2. ZAKON ZA ADVOKATURATA (βουλγαρικός νόμος περί δικηγόρων, στο εξής: ΖΑ)

17 Άρθρο 36. 1. (όπως συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 97 του 2012) Ο δικηγόρος ή ο δικηγόρος από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιούται αμοιβής για την εργασία του.

3. (όπως συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 97 του 2012) Σε περίπτωση μη συνάψεως συμβάσεως, το διοικητικό συμβούλιο του δικηγορικού συλλόγου καθορίζει, κατόπιν αιτήσεως του δικηγόρου, του δικηγόρου από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή του εντολέα, την αμοιβή του σύμφωνα με την κανονιστική απόφαση του ανώτατου δικηγορικού συμβουλίου.

18 Άρθρο 38. 1. (όπως συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 97 του 2012) Ο δικηγόρος ή ο δικηγόρος από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιτρέπεται να παρέχει νομικές υπηρεσίες χωρίς αντάλλαγμα [για τα εξής πρόσωπα]:

1. σε πρόσωπα που είναι συντηρούμενα·
2. σε πρόσωπα που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες·
3. σε συγγενείς, οικείους ή σε άλλον νομικό.

2. (όπως συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 97 του 2012) Αν ο αντίδικος καταδικάστηκε στα δικαστικά έξοδα στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1, ο

δικηγόρος ή ο δικηγόρος από κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης δικαιούται δικηγορικής αμοιβής. Το δικαστήριο καθορίζει την αμοιβή τουλάχιστον στο ποσό που προβλέπεται από την κανονιστική απόφαση δυνάμει του άρθρου 36, παράγραφος 2 [του ΖΑ] και υποχρεώνει τον αντίδικο να καταβάλει την εν λόγω αμοιβή.

- 19 Άρθρο 71. 1. (όπως συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 97 του 2021) Για την υπεράσπιση και εκπροσώπηση ενώπιον δικαστηρίων, ενώπιον των δημοσίων αρχών σε προκαταρκτικές διαδικασίες, ενώπιον των διοικητικών αρχών και υπηρεσιών, καθώς και έναντι φυσικών ή νομικών προσώπων, ο εντολέας εξουσιοδοτεί την εταιρία. Ο διαχειριστής της εταιρίας παρέχει υπεξουσιοδότηση σε έναν ή περισσότερους εταίρους. Αν η δικηγορική εταιρία είναι μονοπρόσωπη εταιρία, ο δικηγόρος που τη συνέστησε θεωρείται επίσης πληρεξούσιος.

3. NAREDBA № 1 OT 9 YULI 2004 G. ZA MINIMALNITE RAZMERI NA ADVOKATSKITE VAZNAGRAZH DENIA (κανονιστική απόφαση αριθ. 1 της 9ης Ιουλίου 2004, περί ελάχιστων δικηγορικών αμοιβών, στο εξής: NMRAV)

- 20 Αμοιβή σε αστικές και διοικητικές διαδικασίες για μία νομική διαδικασία

Άρθρο 7. 2. (... [παραλειπόμενα] όπως τροποποιήθηκε [για τελευταία φορά] –DV, αριθ. 88 του 2022) Για τη δικαστική εκπροσώπηση, την υπεράσπιση και τη συμμετοχή σε διαδικασίες με συγκεκριμένο οικονομικό αντικείμενο, η αμοιβή είναι η εξής:

1. για οικονομικό αντικείμενο έως 1 000 BGN, 400 BGN·

- 21 **Συμπληρωματικές διατάξεις (ΣΔ)**

Παράγραφος 2a. (νέο –DV, αριθ. 43 του 2010, όπως τροποποιήθηκε –DV, αριθ. 28 του 2014, και συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 84 του 2016) Η αμοιβή των μη εγγεγραμμένων στο μητρώο του Zakon za danak varhu dobavenata stoynost (βουλγαρικού νόμου περί φόρου προστιθέμενης αξίας) δικηγόρων δεν περιλαμβάνει φόρο προστιθέμενης αξίας, ενώ για τους εγγεγραμμένους στο ως άνω μητρώο δικηγόρους ο οφειλόμενος φόρος προστιθέμενης αξίας υπολογίζεται επί των αμοιβών που ορίζει η παρούσα κανονιστική απόφαση και αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της οφειλόμενης από τον εντολέα δικηγορικής αμοιβής, ο δε φόρος αυτός οφείλεται βάσει των διατάξεων του ZDDS.

4. ZAKON ZA DANAK [VARHU] DOBAVENA[TΑ] STOYNOST (βουλγαρικός νόμος περί φόρου προστιθέμενης αξίας, στο εξής: ZDDS)

- 22 **Παροχή υπηρεσιών**

Άρθρο 9. 1. Παροχή υπηρεσιών συνιστά κάθε εκτέλεση υπηρεσίας.

2. Ως παροχή υπηρεσιών θεωρείται επίσης:

2) η τήρηση δεσμεύσεως προς παράλειψη ενέργειας ή μη ενάσκηση δικαιωμάτων·

3. Ως παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας θεωρούνται επίσης:

1) (όπως τροποποιήθηκε –DV, αριθ. 101 του 2013, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2014, και συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 96 του 2019, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2020) η παροχή υπηρεσίας για τις ιδιωτικές ανάγκες του υποκείμενου στον φόρο προσώπου, του ιδιοκτήτη, των εργαζομένων ή γενικότερα για σκοπούς άλλους από την ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα του υποκείμενου στον φόρο προσώπου, υπό την προϋπόθεση ότι για την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας χρησιμοποιήθηκε αγαθό κατά την κατασκευή, την εισαγωγή ή την απόκτηση του οποίου ασκήθηκε εν όλω ή εν μέρει το δικαίωμα έκπτωσης του φόρου επί των εισροών·

2) (όπως τροποποιήθηκε –DV, αριθ. 101 του 2013, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2014, και συμπληρώθηκε –DV, αριθ. 96 του 2019, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2020) η χωρίς αντάλλαγμα παροχή υπηρεσίας για τις ιδιωτικές ανάγκες του υποκείμενου στον φόρο προσώπου, του ιδιοκτήτη, των εργαζομένων ή γενικότερα για σκοπούς άλλους από την ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα του υποκείμενου στον φόρο προσώπου·

3) (νέο –DV, αριθ. 94 του 2012, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2013) η χωρίς αντάλλαγμα παροχή υπηρεσίας εκ μέρους του κατόχου/χρήστη για τη βελτίωση περιουσιακού στοιχείου το οποίο έχει μισθωθεί ή παραχωρηθεί προς χρήση.

4. Η παράγραφος 3 δεν εφαρμόζεται:

1) στη χωρίς αντάλλαγμα παροχή εκ μέρους του εργοδότη υπηρεσιών μεταφοράς εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων και των διαχειριστών, από την κατοικία τους στον τόπο εργασίας τους, όταν η εν λόγω υπηρεσία μεταφοράς παρέχεται προς εξυπηρέτηση των σκοπών της οικονομικής του δραστηριότητας·

2) (όπως τροποποιήθηκε –DV, αριθ. 94 του 2012, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2013) στην υπηρεσία επισκευής μισθωμένου ή παραχωρηθέντος προς χρήση περιουσιακού στοιχείου που παρέχεται χωρίς αντάλλαγμα από τον κάτοχο/χρήστη·

3) (καταργήθηκε –DV, αριθ. 94 του 2012, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2013)

4) στη χωρίς αντάλλαγμα παροχή υπηρεσίας εξαιρετικά χαμηλής αξίας για διαφημιστικούς σκοπούς·

5) (νέο –DV, αριθ. 95 του 2015, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2016) στην παροχή υπηρεσίας για τις ιδιωτικές ανάγκες του υποκείμενου στον φόρο προσώπου, του ιδιοκτήτη, των εργαζομένων του ή γενικότερα για σκοπούς

άλλους από την ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα του υποκειμένου στον φόρο προσώπου, λόγω επείγουσας ανάγκης ή ανωτέρας βίας.

5. (νέο –DV, αριθ. 97 του 2016, σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2017) Η παράγραφος 3, σημείο 1, δεν εφαρμόζεται για μεταχειρισμένα αγαθά ως προς τα οποία το δικαίωμα έκπτωσης του φόρου επί των εισροών ασκήθηκε σύμφωνα με τα άρθρα 71a, 71b και 73b.

ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1. Οδηγία 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας

23 ΤΙΤΛΟΣ Ι ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΠΕΛΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Άρθρο 2

1. Στον ΦΠΑ υπόκεινται οι ακόλουθες πράξεις:

γ) οι παροχές υπηρεσιών, που πραγματοποιούνται εξ επαχθούς αιτίας στο έδαφος ενός κράτους μέλους από υποκείμενο στον φόρο που ενεργεί με την ιδιότητά του αυτή,

24 [ΤΙΤΛΟΣ IV] ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Παροχές υπηρεσιών

Άρθρο 24

1. Ως «παροχή υπηρεσιών» νοείται κάθε πράξη η οποία δεν αποτελεί παράδοση αγαθών.

25 Άρθρο 26

1. Εξομοιώνονται με παροχές υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας οι ακόλουθες πράξεις:

β) η χωρίς αντάλλαγμα παροχή υπηρεσιών από τον υποκείμενο στον φόρο για ίδιες ανάγκες αυτού ή του προσωπικού του ή, γενικότερα, για σκοπούς ξένους προς την επιχείρησή του.

26 Άρθρο 28

Όταν υποκείμενος στον φόρο, ενεργώντας στο όνομά του αλλά για λογαριασμό τρίτου, μεσολαβεί σε παροχή υπηρεσιών, θεωρείται ότι λαμβάνει και παρέχει προσωπικά τις εν λόγω υπηρεσίες.

27 [ΤΙΤΛΟΣ VII] ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Παραδόσεις αγαθών και παροχές υπηρεσιών

Άρθρο 75

Για τις παροχές υπηρεσιών που συνίστανται σε χρησιμοποίηση αγαθού, το οποίο κατέχει η επιχείρηση για ίδιες ανάγκες και για παροχές υπηρεσιών δωρεάν, οι οποίες περιλαμβάνονται στο άρθρο 26, η βάση επιβολής του φόρου συνίσταται στο ποσό των εξόδων που έχουν αναληφθεί από τον υποκείμενο στον φόρο για την εκτέλεση της παροχής υπηρεσιών.

**ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ VARHOVEN KASATSIONEN SAD (Ανώτατου
Ακυρωτικού Δικαστηρίου) ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (στο εξής:
VKS)**

- 28 **Ορισμένοι** από τους δικαστικούς σχηματισμούς του VKS εκτιμούν ότι η αμοιβή που καθορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 38 του ΖΑ πρέπει να συμπεριλαμβάνει τον ΦΠΑ. Η αμοιβή που καθόρισε το δικαστήριο για τη δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών δεν συνιστά παροχή υπηρεσιών εκ χαρακτηριστικής αιτίας, οπότε οφείλεται ΦΠΑ. Υπάρχουν και άλλες αποφάσεις του VKS υπέρ αυτής της απόψεως: απόφαση αριθ. 50207 του VKS της 11ης Οκτωβρίου 2023 στην εμπορική υπόθεση αριθ. 1940/2022, απόφαση αριθ. 50139 του VKS της 10ης Μαΐου 2023 στην αστική υπόθεση αριθ. 5156/2021.
- 29 **Άλλοι** δικαστικοί σχηματισμοί του VKS εκτιμούν ότι δεν πρέπει να επιδικασθεί ΦΠΑ επί των αμοιβών του άρθρου 38 του ΖΑ. Οι υπηρεσίες που παρέχονται χωρίς αντάλλαγμα δεν υπόκεινται στον ΦΠΑ –αυτό προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Η εν λόγω δραστηριότητα δεν συνιστά φορολογητέα παράδοση αγαθών ή παροχή υπηρεσιών κατά την έννοια του ZDDS ή της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Η απόφαση αριθ. 917 του VKS της 10ης Μαΐου 2023 επί αναιρέσεως στην υπ' αριθ. 1323/2023 αστικής φύσεως υπόθεση κινείται προς αυτή την κατεύθυνση.

**ΛΟΓΟΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ ΤΟΥ ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΟΤΙ Η
ΑΙΤΗΣΗ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΣΙΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ
ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΔΙΚΗΣ**

- 30 Η αίτηση μεταρρύθμισης της απόφασης ως προς τα δικαστικά έξοδα υπεβλήθη εμπροθέσμως από νομιμοποιούμενο πρόσωπο. Η αντίδικος υπέβαλε της παρατηρήσεις της. Η αίτηση είναι παραδεκτή και πρέπει να κριθεί επί της ουσίας.
- 31 Για την έκδοση της απόφασης, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να απαντήσει στο ακόλουθο ζήτημα ουσιαστικού δικαίου: Συνιστά η χωρίς αντάλλαγμα παρασχεθείσα νομική υπηρεσία φορολογητέα παροχή υπηρεσιών κατά την έννοια της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, αν το δικαστήριο καταδικάσει τον ηττηθέντα διάδικο να καταβάλει απευθείας στον δικηγόρο το αντίτιμο το οποίο θα εισέπραττε ο δικηγόρος για τις υπηρεσίες του, αν δεν είχε τις παράσχει χωρίς αντάλλαγμα[.]

- 32 Το βουλγαρικό δίκαιο κατοχυρώνει την αρχή του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Αν ο διάδικος έλαβε δωρεάν νομικές υπηρεσίες και δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη, η δικηγορική αμοιβή επιδικάζεται απευθείας στον δικηγόρο εις βάρος του ηττηθέντος διαδίκου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο διάδικος δεν επιβαρύνθηκε με έξοδα δικηγορικής αμοιβής. Ωστόσο, ο δικηγόρος δεν πρέπει να εργάζεται pro bono [δωρεάν], γι' αυτό η αμοιβή του πρέπει να βαρύνει τον ηττηθέντα διάδικο, ο οποίος καταδικάζεται να καταβάλει απευθείας σε αυτόν την αμοιβή του για τη σχετική διαδικασία. Το ζήτημα που τίθεται στην κύρια δίκη είναι αν οφείλεται ΦΠΑ επί της αμοιβής για νομικές υπηρεσίες που παρείχε ο δικηγόρος pro bono, όταν η αμοιβή καθορίζεται από το δικαστήριο εις βάρος του ηττηθέντος διαδίκου.
- 33 Οι απαιτήσεις της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας έχουν μεταφερθεί στο βουλγαρικό δίκαιο. Ο βουλγαρικός νόμος περί ΦΠΑ διευκρινίζει ότι η παροχή υπηρεσιών αποτελεί φορολογητέα παροχή όσον αφορά τον ΦΠΑ. Ορισμένα τμήματα της διάταξης του άρθρου 9 του ZDDS αποδίδουν κατά λέξη το άρθρο 26, παράγραφος 1, στοιχείο β', και το άρθρο 28 της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Ταυτόχρονα, η Βουλγαρία έκανε χρήση της απαλλαγής από τον φόρο προστιθέμενης αξίας για τις δικηγορικές υπηρεσίες δυνάμει του [παραρτήματος X] μέρους Β της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Εντούτοις, η ως άνω ρύθμιση δεν ισχύει όταν ο δικηγόρος που παρέχει την υπηρεσία είναι εγγεγραμμένος στο μητρώο του ΦΠΑ, όπως συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση. Αν ο δικηγόρος είχε συνάψει σύμβαση εξ επαχθούς αιτίας με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις, η αμοιβή του θα επιβαρυνόταν με ΦΠΑ. Δεν ισχύει το ίδιο όταν ο δικηγόρος εργάστηκε pro bono. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν οι εν λόγω υπηρεσίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, και ποιος είναι ο υποκείμενος στον φόρο.
- 34 Το αιτούν δικαστήριο δυσκολεύεται να προσδιορίσει αν οι προαναφερθείσες διατάξεις της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας έχουν εφαρμογή στη δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών από δικηγόρους.
- 35 Ο ΦΠΑ είναι έμμεσος φόρος. Ο υποκείμενος στον φόρο (υποκείμενο του φόρου) είναι ο τελικός καταναλωτής, ο λήπτης της παράδοσης των αγαθών ή της παροχής των υπηρεσιών. Φορολογούμενος (πληρωτής των εσόδων) είναι το πρόσωπο που παρέχει την υπηρεσία και το αντικείμενο του φόρου είναι η ίδια η παρασχεθείσα υπηρεσία. Η βάση επιβολής του φόρου είναι η αμοιβή για την παρασχεθείσα υπηρεσία.

- 36 Στην περίπτωση συμβάσεως εξ επαχθούς αιτίας με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις, αντικείμενο του φόρου αποτελεί η ίδια η παροχή υπηρεσιών. Ο πελάτης της σύμβασης είναι το υποκείμενο του φόρου (ο υποκείμενος στον φόρο) που είναι υπόχρεος για την καταβολή του ΦΠΑ. Ο φορολογούμενος είναι ο δικηγόρος που παρέχει τις υπηρεσίες εξ επαχθούς αιτίας και καταβάλλει τον ΦΠΑ για λογαριασμό του πελάτη. Η βάση επιβολής του φόρου συνίσταται στην αμοιβή του δικηγόρου (της δικηγορικής εταιρίας) που συμφωνήθηκε στη σύμβαση με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις. Πιο περίπλοκη είναι η κατάσταση στην δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών (pro bono).
- 37 Κατ' αρχάς, δεν είναι σαφές αν η παροχή δωρεάν νομικών υπηρεσιών συνιστά δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών που υπόκειται σε ΦΠΑ. Για τον λόγο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν η δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών συνιστά παροχή υπηρεσιών υποκείμενη σε ΦΠΑ. Συνιστά η παροχή δωρεάν νομικών υπηρεσιών από δικηγόρο (μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία), για την οποία επιδικάστηκε στον δικηγόρο (την μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία) αμοιβή, φορολογικό αντικείμενο όσον αφορά τον ΦΠΑ[;] Είναι ουσιώδες το ζήτημα αυτό, διότι είναι καθοριστικό για το ποσό που ο ηττηθείς διάδικος πρέπει να καταβάλει στον δικηγόρο που παρείχε δωρεάν νομικές υπηρεσίες. Αυτό έχει αντίκτυπο στην εισροή χρημάτων προς τον κρατικό προϋπολογισμό και την έκπτωση του φόρου επί των εισροών.
- 38 Δεύτερον, ο προσδιορισμός του υποκείμενου του φόρου (του υποκειμένου στον φόρο) είναι προβληματικός. Λήπτης της υπηρεσίας είναι ο ενάγων. Είναι ο πελάτης δυνάμει της σύμβασης με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις και δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη. Ωστόσο, δεν είναι ο υποκείμενος στον φόρο (το υποκείμενο του φόρου), δεδομένου ότι η παροχή υπηρεσιών συνίσταται σε παροχή νομικών υπηρεσιών χωρίς αντάλλαγμα για πρόσωπο που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες. Υπό τις συνθήκες αυτές, αν η αγωγή γίνει δεκτή, τα έξοδα της δικηγορικής αμοιβής δεν επιδικάζονται από το δικαστήριο στον λήπτη των υπηρεσιών (τον πελάτη της σύμβασης), αλλά απευθείας στον φορολογούμενο (πληρωτή των εσόδων), δηλαδή στον δικηγόρο ή στην μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία. Στην περίπτωση αυτή, ο δικηγόρος (η μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία) λαμβάνει την αμοιβή που θα δικαιούτο αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή (βάση επιβολής του φόρου). Παραμένει ασαφές για το αιτούν δικαστήριο αν ο δικηγόρος (η μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία) είναι ο υποκείμενος στον φόρο (το υποκείμενο του φόρου) του ΦΠΑ όταν του επιδικάζεται δικηγορική αμοιβή για πρόσωπο στο οποίο παρείχε δωρεάν νομικές υπηρεσίες και το οποίο δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη. Το ζήτημα είναι ουσιώδες για την κύρια δίκη, διότι από αυτό εξαρτώνται τα πρόσωπα στα οποία το αιτούν δικαστήριο πρέπει να επιδικάσει τον ΦΠΑ επί των δικαστικών εξόδων.
- 39 Για τον λόγο αυτό, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν καθεμία από τις διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο [γ'], του άρθρου 24, παράγραφος 1, του άρθρου 26, παράγραφος 1, στοιχείο β', και του άρθρου 28 της οδηγίας

2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, έχει την έννοια ότι η παροχή δωρεάν νομικών υπηρεσιών συνιστά παροχή υπηρεσιών που υπόκειται σε ΦΠΑ και αν ο ΦΠΑ οφείλεται μόνον όταν η αμοιβή επιδικάζεται στον δικηγόρο από το δικαστήριο.

- 40 Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι σαφές αν η επίμαχη παροχή υπηρεσιών –η δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών σε διάδικο που δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη και η αμοιβή που επιδικάζεται απευθείας στον δικηγόρο– συνιστά παροχή υπηρεσιών εκ χαριστικής αιτίας κατά την έννοια του άρθρου 24, παράγραφος 1, της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας.
- 41 Για την επίλυση της διαφοράς σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αν η επίμαχη παροχή υπηρεσιών αποτελεί παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας κατά την έννοια της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι στην περίπτωση αυτή επιδικάζεται από το δικαστήριο η αμοιβή που θα λάμβανε ο δικηγόρος αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή βάσει συμβάσεως με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις.
- 42 Για να καθορισθεί ποιος είναι υπόχρεος στον ΦΠΑ, πρέπει να διευκρινισθεί ποιος είναι ο υποκείμενος στον φόρο, όταν πρόκειται για δωρεάν παροχή νομικών υπηρεσιών και η αμοιβή είναι καθορισμένη. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν είναι σαφές ποιο πρόσωπο της κύριας δίκης είναι υπόχρεο σε καταβολή του φόρου κατά την έννοια της προαναφερθείσας οδηγίας.
- 43 Το ζήτημα που πρέπει να διευκρινισθεί είναι αν παροχή υπηρεσιών όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη συνιστά παροχή υπηρεσιών εκ χαριστικής αιτίας και [ταυτόχρονα] εξ επαχθούς αιτίας κατά την έννοια της οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας. Ο λόγος είναι ότι ένα μέρος των υπηρεσιών που παρέχονται δωρεάν αντιμετωπίζονται ως παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας, οι οποίες όμως υπόκεινται στον ΦΠΑ.
- 44 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, η διαδικασία πρέπει να ανασταλεί, σύμφωνα με το άρθρο 631, παράγραφος 1, του ΓΡΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 267, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, έως ότου το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφανθεί επί των ερωτημάτων ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που περιέχονται στο διατακτικό της παρούσας διάταξης.

Για τους ανωτέρω λόγους, το ΑΙΤΟΥΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

ΔΙΑΤΑΣΣΕΙ:

1 **ΥΠΟΒΑΛΛΕΙ** στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **σύμφωνα με το άρθρο 267 ΣΛΕΕ και το άρθρο 629 του GPK**, τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1. Εμπίπτει στην **«παροχή υπηρεσιών»** κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο [γ'], του άρθρου 24, παράγραφος 1, του άρθρου 26, παράγραφος 1, στοιχείο β', και του άρθρου 28 της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας:

1. η παροχή νομικών υπηρεσιών δωρεάν (pro bono) από δικηγόρο διαδίκου στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας[;]
2. η παροχή νομικών υπηρεσιών δωρεάν (pro bono) από δικηγόρο διαδίκου ο οποίος δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη, **στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο επιδίκασε στον δικηγόρο** την αμοιβή την οποία αυτός θα ελάμβανε, αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή βάσει συμβάσεως με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις[;]

2. Αποτελεί **«χωρίς αντάλλαγμα παροχή υπηρεσιών»** κατά την έννοια του άρθρου 26, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας:

1. η παροχή νομικών υπηρεσιών δωρεάν (pro bono) από δικηγόρο διαδίκου στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας[;]
2. η παροχή νομικών υπηρεσιών δωρεάν (pro bono) από δικηγόρο διαδίκου ο οποίος δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη, στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο επιδίκασε στον δικηγόρο την αμοιβή την οποία αυτός θα ελάμβανε, αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή βάσει συμβάσεως με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις[;]

3. Αποτελεί **«παροχή υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας»** κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο [γ'], του άρθρου 24, παράγραφος 1, και του άρθρου 26, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, η παροχή νομικών υπηρεσιών δωρεάν (pro bono) από δικηγόρο διαδίκου ο οποίος δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη, στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο επιδίκασε στον δικηγόρο την αμοιβή την οποία αυτός θα ελάμβανε, αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή βάσει συμβάσεως με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις[;]

4. Πρέπει να θεωρηθεί ως **«υποκείμενος στον φόρο»**, κατά την έννοια του άρθρου 28 και του άρθρου 75 της οδηγίας 2006/112/EK του Συμβουλίου, της 28ης Νοεμβρίου 2006, σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας:

1. ο δικηγόρος (μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία) ο οποίος παρείχε νομικές υπηρεσίες δωρεάν (pro bono) σε διάδικο στο πλαίσιο δικαστικής διαδικασίας[;]
 2. ο δικηγόρος (μονοπρόσωπη δικηγορική εταιρία) ο οποίος παρείχε νομικές υπηρεσίες δωρεάν (pro bono) σε διάδικο ο οποίος δικαιώθηκε στη δικαστική διαμάχη, στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο επιδίκασε στον δικηγόρο την αμοιβή την οποία αυτός θα ελάμβανε, αν είχε συμφωνηθεί αμοιβή βάσει συμβάσεως με αντικείμενο τη νομική συνδρομή και την υποστήριξη σε νομικές υποθέσεις[;]
36. ... [παραλειπόμενα] [αναστολή της διαδικασίας]
37. ... [παραλειπόμενα]
- ... [παραλειπόμενα] [διαδικαστικά ζητήματα]
40. Σύμφωνα με το άρθρο 631 του ΓPK, **Η ΔΙΑΤΑΞΗ** είναι τελεσίδικη και δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα.